

23 september 2020

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

STAPELEN EN ADVIES BASISCHOOL **Leerlingen met een niet-westerse (migratie)-achtergrond**

Eerder deze maand werd tijdens een (fysieke) bijeenkomst in De Balie, Amsterdam, aandacht gegeneerd voor het stapelen van diploma's¹. Aanleiding hiervoor was een onderzoek - dat vrijwel is afgerond - naar de ervaringen en de belevingen daarbij van jongeren die uiteindelijk een wetenschappelijke Master behaalden, maar dan niet via het vwo. Er is derhalve een 'omweg' gemaakt, bij dit onderzoek gezien als 'het stapelen van diploma's'. Voor deze bijeenkomst was als uitgangspunt genomen de vraag of dit als onnodig moet worden beschouwd of dat er wellicht toch wat meer over te zeggen valt. En of er dan ook aanbevelingen zijn uit te brengen richting de overheid. Bij de bijeenkomst was een aantal van degenen die zijn bevraagd in het onderzoek, aanwezig voor verdere toelichting en het geven van antwoorden op vragen van het (uitgedunde) publiek. Daarnaast waren er presentaties over het onderzoek, terwijl in een paneldiscussie ook Paul van Meenen van D66 digitaal aanschoof, samen met de rector van de vo-school in de Bijlmer.

Onderzoek en doelgroep: niet-westerse (migratie) achtergrond

Het onderzoek is gedaan onder afgestudeerden met een niet-westerse (migratie) achtergrond, maar zij zijn zelf in Nederland geboren of op zeer vroege leeftijd samen met hun ouders² naar ons land gekomen. Ze hebben de basisschool hier afgerond, om vervolgens door te gaan in het voortgezet onderwijs – en dus niet naar het vwo. Het onderzoek richtte zich met dit in gedachten op het achteraf door de betrokkenen een oordeel te laten geven over de ervaringen die zijn opgedaan tijdens het stapelen. Ook konden ze in het kader daarvan aangeven of het ook echt in hun beleving een onnodige omweg is geweest, waar het kennelijk 'misliep' als het ging om het op bepaalde momenten verder wilden studeren en hoe zo'n situatie mogelijk was te voorkomen.

Stapelen op zich

Wat betreft het 'stapelen' kan overigens van alles worden gezegd, als het gaat om het begrip op zich. Iedereen 'stapelt' diploma's na de basisschool, bijvoorbeeld eerst het vmbo, dan het mbo, en vervolgens de Ad, om daarmee aan de slag te gaan in een passende baan. Zo iemand kan later alsnog een Bachelor doen en een professionele Master, om aldus stapelend zich 'levenlang te ontwikkelen'. Maar het ging deze avond nadrukkelijk om het zoeken naar wat er voor deze groep zit achter een weg die niet rechtstreeks van de basisschool naar de wetenschappelijke Master leidt, dus niet via de daarvoor 'geëigende' route binnen ons onderwijssysteem.

Herkenbaar beeld...

Het beeld dat uit deze bijeenkomst naar voren kwam sluit aan bij al eerder veel gehoorde geluiden en achterliggende verhalen over het gegeven dat deze leerlingen met een niet-westerse achtergrond veelal een 'te laag' advies krijgen aan het eind van de basisschool. Dat is overigens wat

¹ De bijeenkomst is opgenomen en via de website van de Balie terug te zien. Dit nummer van PamflAd is gebaseerd op deze bijeenkomst en vervolgens van onze kant gebruikt voor het formuleren van een aantal suggesties, in het verlengde van hetgeen op die avond aan de orde kwam.

² In de afgelopen periode zijn ook resultaten bekend geworden van andere onderzoeken die hier een raakvlak mee hebben. Het blijkt dat ook jongeren met een bepaalde achtergrond in een zwakke economische situatie en met minder hoog opgeleide ouders relatief vaak worden geconfronteerd met een onderschatting van de mogelijkheden na de basisschool. Maar er zijn vervolgens ook signalen dat het ook andersom kan werken, voor die jongeren en dat ze in bepaalde situaties een advies krijgen voor het vwo of havo als er in een eerder stadium aan het vmbo wordt gedacht.

anders dan een 'geschikt' advies, want in bepaalde omstandigheden kan een vervolg via het beroepsonderwijs, met allerlei mogelijkheden om in die leerlijn te 'stapelen', meer passend zijn dan het mogen en kunnen gaan doen van het vwo.

Daarvoor kunnen allerlei redenen zijn, ook verklaarbaar en passend bij de ontwikkeling van de leerlijn voor de jongere. Dus 'laag' moet hier worden gezien in het kader van een rangorde van vbo naar vwo, en dan is vwo het hoogste bereikbare, en dus, nogmaals, los van de andere opties als het gaat om een vervolg met de kans om te stapelen en zich een 'levenlang te ontwikkelen'.

Effecten van een stapeling...

Op de basisvraag van de discussie of er sprake is van een onnodige omweg kwam geen eenduidig antwoord bovendrijven. Wel werd er gesproken over de meer emotionele aspecten ervan. Dat kan zijn dat deze jongeren in hun omgeving een etiket kregen opgeplakt van 'niet geschikt zijnde voor het hoger onderwijs'. Ook waren ze bang voor later, met een CV dat deze stapeling zichtbaar maakt en vervolgens leidt tot vragen van werkgevers bij een sollicitatie.

Twijfelen aan zichzelf, met 'wat er is misgegaan na de basisschool' is ook een effect geweest. Maar daarentegen werd ook gesteld dat het uiteindelijk toch kunnen behalen van een wetenschappelijke Master, dus hebben gestudeerd aan een universiteit, aan de buitenwacht laat zien dat 'je' een doorzetter bent. Het resultaat telt dan gewoon en als je eenmaal aan het werk bent, draagt vervolgens de werk- en levenservaring even hard mee aan succes, zo is het vermoeden.

Het begint toch bij de basisschool

Al snel werd duidelijk dat het toch allemaal draait om het vervolg na de basisschool. Die voortzetting vindt, zoals bekend, op basis van een toets (o.a. Cito-toets) en het advies dat door de leraar wordt uitgebracht. Er werd door de betrokkenen aangegeven dat ze achteraf echt het gevoel hadden dat ze best naar het vwo hadden kunnen gaan, ook vaak op grond van de toets – al werd wel door sommigen gemeld dat ze ook zelf achteraf wel zagen dat ze niet altijd voldoende genoeg scoorden op alle punten. De 'taalbeheersing' is daarbij toch altijd wel een punt van aandacht geweest.

Maar als de basisschool toch wat dieper graaft in de achtergronden van zo'n leerling, ook wetende dat daarvoor allerlei aanvullende bronnen zijn, kan dit mogelijk leiden tot een vwo-advies (of een advies dat past bij het gaan doen van een havo-vwo-brugklas). Daarbij kan echter, zo wordt aangegeven, niet altijd een beroep worden gedaan op de ouders, vaak ook omdat die niet alle ins en outs van het Nederlandse onderwijssysteem kennen, met alle mogelijkheden om via bepaalde leerwegen 'zo hoog mogelijk' te scoren.

Aanpak adviesproces veranderen

Daarom ging het in het laatste deel van de bijeenkomst nadrukkelijk over het doel van aanbevelingen formuleren voor de beleidsmakers om te komen tot een aanpak bij het adviseren van leerlingen aan het eind van de basisschool. Het gaat er dan niet om de verantwoordelijkheid weg te halen bij de school en de betrokken leraren, maar het kan mogelijk anders om de betrouwbaarheid van een advies te vergroten.

Hier op een rijtje een aantal aspecten van een format voor een proces dat ten grondslag kan liggen van het opbouwen van het advies. Mogelijk dat hiermee in de komende tijd in politieke kringen wat kan worden gedaan.

Voorstel aanpak advisering en vervolg na basisschool

- Geef periodiek een training voor leraren van basisscholen over het uitbrengen van een advies, op basis van bepaalde criteria, met medeneming van allerlei signalen die van belang zijn voor een goede onderbouwing. Het gaat om het hebben van een gerichte deskundigheid bij het uitbrengen van adviezen, in combinatie met kennis over de gevolgen van bepaalde keuzes, de kansen daarmee om als jongere de beste en meest effectieve stappen in een leerlijn te kunnen maken, en de meest kenmerkende eigenschappen die passen bij bepaalde vervolgotrajecten.
- Zorg ervoor dat het proces voor het uitbrengen van het advies mede wordt doorlopen met steun van een collega die de betreffende leerling ook in de klas heeft gehad
- Breng halverwege het laatste jaar een voorlopig advies uit over het vervolg, en geef de kans aan ouders of anderen die de leerling goed kennen om daarop te reflecteren (waarbij duidelijk is dat het eindadvies wordt gegeven door de basisschool en niet door anderen).

- Gebruik 'de landelijke toets' samen met die andere signalen, als ze relevant zijn, voor het uitbrengen van het eindadvies – in een te verantwoorden afweging.
- Zorg ervoor als basisschool zoveel mogelijk te netwerken met de vo-scholen in de buurt.
- Laat de vo-scholen elk jaar terug-rapporteren over de leerlingen van de basisschool en meldt daarbij wat ze na het eerste jaar gaan doen – om deze gegevens te vergelijken met de uitgebrachte adviezen.
- Het zou zonder meer goed zijn voor het onderwijssysteem om in deze fase voor de leerlingen om alle brugklassen in ieder geval twee schooltypes te laten afdekken.
- Ook kan daarbij worden gezorgd voor afspraken tussen scholen en afdelingen over een mogelijk naadloze overstap naar een ander schooltype, aan het eind van de brugklas. Daarbij komen de leerlingen die het betreft, eventueel in aanmerking voor het volgen van een aantal extra modules om de overgang te stroomlijnen.
- Trek geld uit voor de persoonlijke begeleiding van leerlingen bij het maken van keuzes tijdens de totale leerweg die initieel wordt doorlopen, als het gaat om vervolgmogelijkheden en daarbij aan te geven of en zo ja, wat daarbij na enige tijd niet of nauwelijks meer mogelijk is, om de eerdere keuze 'te herstellen'. Denk dan ook aan de 'scharnieren' rond vmbo-havo, havo3-mbo, havo-vwo, hboP-wo, enz.
- Het valt te overwegen om ervoor te zorgen dat scholen binnen de reguliere studiebegeleiding tijd kunnen vrijmaken voor experts om die jongeren een specifiek proces daarvoor te laten doorlopen op momenten dat jongeren moeten weten wat de consequenties van een bepaalde keuze zijn, na het hebben behaald van een diploma als opstap naar een volgende studie. De overheid moet hiervoor aan elke school een geoordeeld budget toekennen.